

Materiały do konsultacji z języka polskiego
7. – 13.11.2020

Dzień dobry,

w terminie 7. – 13.11. zaplanowano 4 tematy konsultacji.

Przesyłam materiały do zajęć oraz zadanie do każdego z nich.

1. Praca kontrolna – arkusz sprawdzający czytanie ze zrozumieniem.
2. Wielcy twórcy odrodzenia i ich dzieła. Nowa koncepcja człowieka i świata w twórczości Jana Kochanowskiego.
3. **Treny** Jana Kochanowskiego.
4. Tragizm bohaterów tragedii Williama Szekspira **Makbet**. Barokowa wizja świata i człowieka.

Ad. 1

Praca kontrolna dotyczyć będzie umiejętności czytania ze zrozumieniem. Proszę odesłać go na adres skrzynki i dołączyć plik – dokument worda lub zdjęcie CZYTELNYCH notatek.

Ad. 2.

Wielcy twórcy odrodzenia i ich dzieła.

Nowa koncepcja człowieka i świata w twórczości Jana Kochanowskiego.

Renesans jest nazywany **epoką odrodzenia** nauki i sztuki. Kluczową rolę w rozwoju nowych prądów odegrały **Włochy**. Wynikało to z dynamicznego rozkwitu włoskich miast, w których pojawili się bogaci mecenasi wspierający artystów. Głównym ośrodkiem sztuki była początkowo **Florencja**, co wiązało się z działalnością rodu **Medyceuszy**. W późniejszym czasie rozwinęły się także inne ośrodki kulturalne, m.in. w **Wenecji czy Mediolanie**. Najważniejszym stał się **Rzym**, gdzie ogromne środki na rozbudowę miasta zapewniał papież. Dzięki rozkwitowi gospodarczemu mogła się narodzić nowa kultura wraz z nową estetyką. **Artyści renesansowi byli twórcami ciekawymi świata, o bardzo szerokich zainteresowaniach. Zajmowali się malarstwem, rzeźbą, architekturą, nierzadko również filozofią czy poezją.**

Głównym **źródłem inspiracji** XVI-wiecznych mistrzów stała się **kultura antyku**. Wyrazem fascynacji starożytnością są hasła *imitatio antiquorum* (naśladowanie starożytnych) oraz *ad fontes!* (do źródeł). Renesansowi twórcy nawiązywali do dzieł starożytnych oraz powracali do wypracowanych przez nich form. Bardzo chętnie sięgali po kostium antyczny, czerpali z bogactwa mitologicznych motywów, wątków i postaci oraz wzorowali się na starożytnych kanonach piękna, poszukując harmonii, prostoty i równowagi.

Ważnym tematem renesansowej sztuki **była natura postrzegana jako doskonały kosmiczny mechanizm**. Artyści bardzo wnikliwie ją obserwowali. Aby pogłębić swoją wiedzę o świecie przyrody, studiowali anatomie, mechanikę ruchu, badali proporcje oraz wykonywali rozliczne eksperymenty. Zbierali rośliny, szkicowali zwierzęta, z uwagą oglądali ludzkie ciało, zwracając uwagę na każdy detal. **Zgodnie z ideą renesansowego humanizmu** za najdoskonalszy twór natury uznawali człowieka. Sztuka renesansu jest wyrazem afirmacji ludzkiego ciała i jego piękna.

Idee humanizmu zainspirowały twórców renesansu do rozwijania świeckich gatunków malarskich. Artyści odrodzenia chętnie tworzyli akty i doskonalili sztukę portretu. Upowszechnili malarstwo rodzajowe i pejzażowe. Przeprowadzali także doświadczenia z tworzywem malarskim – m.in. udoskonalali farby olejne i eksperymentowali z techniką fresku.

Przejawem skupienia na człowieku i jego potrzebach jest również nowa społeczna pozycja twórców. „Choć renesans jako ruch artystyczny odznacza się wielką jednolitością, każdy

twórca wyrażał w nim własną osobowość w sposób dotąd niespotykany. Za największych twórców epoki uznaje się Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Sandro Botticellego oraz Rafaela Santi.

Proszę zapoznać się z prezentacją: <https://slideplayer.pl/slide/87910/>

Zadanie 1

Jednym z hasel renesansu była maksyma zaczerpnięta z komedii rzymskiego pisarza Terencjusza „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce”. Wyjaśnij, jak rozumiesz to zdanie, a następnie z galerii interaktywnej wybierz obraz, który twoim zdaniem najlepiej ilustruje to hasło. Uzasadnij krótko swój wybór.

Renesans to epoka, u której podstaw leżą **humanizm i antropocentryzm**. Skupienie na człowieku i jego kondycji nie oznacza jednak odejścia od spraw religii czy wiary. Bóg i sposób jego postrzegania stają się wręcz jednymi z ważniejszych kwestii, zwłaszcza w obliczu reformacyjnego rozłamu Kościoła.

Hymn Jana Kochanowskiego wpisuje się w tę tematykę i jest uznawany za poetycki manifest humanistycznej religijności.

Pieśń ***Czego chcesz od nas, Panie*** powstała około roku **1558**. To wczesny utwór Jana Kochanowskiego i jeden z pierwszych wydanych w języku polskim. Jako wyraz filozofii epoki i swoisty manifest religijny pieśń *Czego chcesz od nas, Panie* zajmuje ważne miejsce w dorobku pisarskim autora. Ukazuje poetycki obraz Boga; temat ten powraca w poezji Jana Kochanowskiego szczególnie często, jest dla niego charakterystyczny. Autor przyjmował różne postawy wobec Stwórcy, przechodząc od religijnego optymizmu do kryzysu wiary. *Czego chcesz od nas, Panie* to przykład afirmacji świata i Boga. Utwór, tytułowany również jako *Hymn*, jest pochwałą niewidzialnego Stwórcy poprzez docenienie jego dzieła. Przewodnia myśl pieśni wykorzystuje powszechne motywy i toposy, m.in. topos *deus artifex* (Boga artysty), topos *deus faber* (Boga rzemieślnika) i motyw świata jako dzieła sztuki. Myśl tę można wywodzić z Biblii, a szczególnie z Psalterza, jednak poeta zaakcentował w utworze własne, typowo renesansowe spojrzenie.

Jan Kochanowski

Pieśń XXV

(Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary?)

Czego chcesz od nas, Panie, za Twe hojne dary?
Czego za dobrodziejstwa, którym nie masz miary?
Kościół Cię nie ogarnie, wszędy pełno Ciebie:
I w otchłaniach, i w morzu, na ziemi, na niebie.

Złota też, wiem, nie pragniesz, bo to wszystko Twoje,
Cokolwiek na tym świecie człowiek mieni swoje.
Wdzięcznym Cię tedy sercem, Panie, wyznawamy,
Bo nad to przystojniejszej ofiary nie mamy.

Tyś Pan wszystkiego świata. Tyś niebo zbudował
I złotymi gwiazdami ślicznieś uhaftował.

Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi
I przykryłeś jej nagość zioły rozlicznymi.

Za Twoim rozkazaniem w brzegach morze stoi
A zamierzonych granic przeskoczyć się boi.
Rzeki wód nieprzebranych wielką hojność mają,
Biały dzień a noc ciemna swoje czasy znają.

Tobie k woli rozliczne kwiatki Wiosna rodzi,
Tobie k woli w kłosianym wieńcu Lato chodzi,
Wino Jesień i jabłka rozmaite dawa,
Potym do gotowego gnuśna Zima wstawa.

Z Twej łaski nocna rosa na mdłe zioła padnie,
A zagorzałe zboża deszcz ożywia snadnie.
Z Twoich rąk wszelkie zwierzę patrzy swej żywności,
A Ty każdego żywisz z Twej szcudrośliwości.

Bądź na wieki pochwalon, nieśmiertelny Panie!
Twoja łaska, Twa dobroć nigdy nie ustanie.
Chowaj nas, póki raczysz, na tej niskiej ziemi,
Jedno zawsze niech będziem pod skrzydłami Twemi.

Ad 3

Treny Jana Kochanowskiego

Jan Kochanowski jest autorem kilku zbiorów: *Pieśni, Fraszek, Psalterza Dawidowego*. Wśród jego dokonań są też cykle poetyckie, a więc dzieła złożone z większej liczby utworów powiązanych ze sobą formalnie i treściowo.

Treny jako cykl

Jan Kochanowski to twórca, który nie pozostawił po sobie wielkiej liczby dzieł. Jak na humanistę przystało, starał się oddawać czytelnikom utwory bez skazy, dopracowane do końca, *wypieszczone*. O starannym przygotowaniu dzieł świadczy m.in. tworzenie zbiorów, które nie stanowią po prostu ułożonych jeden po drugim utworów, lecz są to ściśle powiązane ze sobą wiersze, składające się na cykle poetyckie.

Jan Kochanowski

Tren X

Orszulo moja wdzięczna, gdzieś mi się podziała?
W którą stronę, w którąś się krainę udała?
Czyś ty nad wszystkie nieba wysoko wniesiona
I tam w liczbę aniołków małych policzona?
Czyliś do raju wzięta? Czyliś na szczęśliwe
Wyspy zaprowadzona? Czy cię przez teskliwe
Charon jeziora wiezie i napawa zdrojem

Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu moim?
Czy człowieka zrzuciwszy i myśli dziewicze,
Wzięłaś na się postawę i piórka słowicze?
Czyli sie w czyścju czyścisz, jesli z strony ciała
Jakakolwiek zmazeczka na tobie została?
Czyś po śmierci tam poszła, kędyś pierwej była,
Niżeś sie na mą ciężką żałość urodziła?
Gdziekolwiek jest, jeśliś jest, lituj mej żałości,
A nie możesz li w onej dawnej swej całości,
Pociesz mię, jako możesz, a staw sie przede mną
Lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną.

Zadanie 2

Kochanowski – *poeta doctus* – udowadnia w wierszu znajomość różnych dziedzin wiedzy. Wymień je.

Tren X – środkowy tren cyklu – ukazuje człowieka, który nie rozumie otaczającego go świata; nie ma nawet pewności, że istnieje jakiegokolwiek życie pozagrobowe. Po widocznym w pierwszych utworach zadziwieniu, że „nie masz cię, Orszulo moja”, przyszedł czas na odrzucenie wszystkiego, co dotąd stanowiło filar egzystencji Kochanowskiego. Przyszła również czas na pożegnanie się z córką.

Ad 4 Tragizm bohaterów tragedii Williama Szekspira *Makbet*. Barokowa wizja świata i człowieka.

Makbet Williama Szekspira

Twórczość Williama Szekspira, odgrywająca szczególnie ważną rolę w literaturze angielskiej, jest także istotnym elementem dorobku kultury europejskiej. Pisarz ten, jak nikt przed nim, umiał stworzyć literacki wizerunek człowieka targanego namiętnościami. Jego utwory dramatyczne pokazują miłość, zdradę, nienawiść, zazdrość, okrucieństwo, obłąd. Refleksja nad złożonością ludzkiej natury, konflikty postaw i wartości, zarówno tragizm, jak i komizm różnych sytuacji, w jakich może się znaleźć człowiek – to wszystko w dziełach Szekspira ukazane jest w sposób przekonujący i ciągle – pomimo upływu wieków – atrakcyjny.

Panowanie w Anglii królowej Elżbiety I (1558–1603) to lata budowania politycznej i ekonomicznej potęgi kraju oraz rozkwitu kultury renesansowej. Określane są one jako epoka elżbietańska. W kulturze tego czasu szczególną rolę odgrywał teatr. Teatr elżbietański wywodził się z tradycji widowisk średniowiecznych, przedstawianych na placach miast i dziedzińcach oberż. W drugiej połowie XVI wieku widowiska te znalazły miejsce w specjalnie dla nich przeznaczonych budynkach. W roku 1576 w Londynie został zbudowany pierwszy otwarty dla szerokiej publiczności teatr. Po pewnym czasie wzniesiono kolejny gmach teatralny, który nazwano **The Globe** (Pod Kulą Ziemską) – przeszedł on do historii, gdyż to w nim odbyły się premiery większości sztuk Szekspira. Do pewnego czasu widowiska były oparte na luźno skonstruowanych scenariuszach. Wraz z ustabilizowaniem się teatru jako instytucji zaczęto tworzyć teksty literackie, które stanowiły podstawę spektakli. Utwory te miały zwartą, skończoną budowę, dzięki czemu zyskiwały autonomię i mogły być wykorzystywane przez wiele zespołów. Teatr elżbietański przyczynił się więc do rozwoju dramatu jako rodzaju literackiego. Odmiana dramatu charakterystyczna dla epoki nazywana jest dramatem elżbietańskim. Najwybitniejszym jego twórcą był William Szekspir.

Alfred Harbage

Posłowie do „Makbeta” (fragmenty)

Makbet to najkrótsza z tragedii Szekspira i jej przesłanie jest też najprostsze: Nie zabijaj. [...] Z oczyma szeroko otwartymi na ohydę swego postępu, odważny, obdarzony wyobraźnią i moralnie wrażliwy człowiek popełnia skrytobójstwo dla zysku. [...] Kara jest równie przerażająca jak zbrodnia – stanowi ją powolna śmierć duszy winowajcy, zatrwanej zgrozą nad samym sobą, pohańbieniem, samotnością i rozpacą, wreszcie – jego krwawa zagłada. Dlaczego taki człowiek miałby dopuścić się takiego zła? [...] Pytanie przekształca się na naszych wargach w inne: „Dlaczego w ogóle istnieje człowiecze zło?” – i zdajemy sobie sprawę, że nie ma na nie odpowiedzi. [...] Nadprzyrodzone molestacje ze strony trzech wiedźm czy też pełne zjadłości perswazje żony nie tłumaczą winy Makbeta. Uwydatniają jedynie władzę, jaką ma ona nad naszą wyobraźnią, odślaniając kolejne stadia rozwoju tej winy i sugerując chwiejną równowagę stojących za nią sił. [...] Niemniej, choć przepowiednie ani nie wyjaśniają, ani nie usprawiedliwiają zbrodni Makbeta, odbieramy je jako złagodzenie winy: do czynu popychają go potężne i przebiegłe siły. Wpływ bardziej z tego świata, a mianowicie namowy małżonki, robi na nas podobne wrażenie. Co więcej, namowy te dostarczają również Makbetowi okazji do zademonstrowania odrazy wobec tego, co ma wkrótce uczynić, i przekształcenia zbrodni, przynajmniej do pewnego stopnia, z postępu służącego jego własnym interesom w ofiarę poniesioną dla żony. Zachowanie Lady Makbet nie powoduje bynajmniej jednoznacznej niechęci widza. Na swój wynaturzony sposób czyni ona to, czego oczekuje się po każdej lojalnej żonie: nakłania usilnie męża, aby postąpił w sposób dla niego – jej zdaniem – korzystny; w tym momencie, podobnie jak w następującym później okresie zagrożenia, trzeba jej w każdym razie przyznać, że jest mężowi całkowicie oddana. Jednym z cudów, jakich dokonuje ta sztuka, jest właśnie fakt, że to budzące grozę wspólne knucie zbrodni toczy się w atmosferze rodzinnych cnót, bez wywoływania ironicznego kontrastu. Jeśli zło jest wielkie – jest również ograniczone, nawet w odniesieniu do złoczyńców. Po załamaniu się Lady Makbet jej początkowa zawziętość każe się wspominać jako coś obcego jej naturze [...]

Źródło: Alfred Harbage, *Posłowie do „Makbeta” (fragmenty)*, tłum. Stanisław Barańczak.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij przesłanie, które zdaniem Alfreda Harbage'a płynie z *Makbeta*, wskazując trzy negatywne konsekwencje wynikające ze zignorowania przestrogi *Nie zabijaj*.

2. Barokowa wizja świata i człowieka

